

Regional biblioteksplan

2020–2023

Bakgrund och syfte

Enligt bibliotekslagen (SFS 2013:801) § 17 ska kommuner och landsting anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet. Nuvarande biblioteksplan för Regionbibliotek Stockholm¹ 2015–2017 har förlängts till och med år 2019. I januari 2019 gav Region Stockholms kulturnämnd kulturförvaltningen i uppdrag att utforma en ny regional biblioteksplan för regionbiblioteket.

Planen syftar till att stärka utvecklingen av länets folkbibliotek² genom att möjliggöra bredare samverkan och ett effektivare, gemensamt resursutnyttjande. I dialog med länets kommuner har kulturförvaltningen identifierat områden där regionbiblioteket kan stärka sin roll som regionalt samlande aktör.

Stockholmsregionen ska vara en ledande kunskaps- och tillväxtregion och här har bibliotek en viktig roll som en del i den livslånga lärandekedjan. Att främja intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning kan bidra till ökad livskvalitet och delaktighet, men också ökad sysselsättning i samhället, samt öka den enskildas möjlighet till fri åsiktsbildning och ett livslångt lärande.

Planen är styrande för regionbiblioteket och ska ge vägledning vid prioritering av utvecklingsinsatser och strategier. Planen ska fungera som ett förankringsverktyg gentemot kommunerna i länet och beskriver den inriktning som Region Stockholm och biblioteken i länet prioriterat för åren 2020–2023.

Uppdrag

I bibliotekslagens § 11 regleras den regionala biblioteksverksamheten: ”Varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet”.

I Stockholmsregionen finns 26 kommuner och fler än 100 bibliotek. Ett folkbibliotek består av många olika delar. Kärnverksamheten brukar dock vara läsfrämjande, bildning och kunskapsförmedling för att på så sätt verka för ett demokratiskt samhälle. Biblioteken i länet har olika lokala förutsättningar. Det innebär att uppdrag och verksamhet ser olika ut, vilket i förlängningen påverkar regionbibliotekets insatser. Regionbiblioteket verkar genom både generella insatser för samtliga bibliotek och särskilda riktade insatser. Regionbiblioteket eftersträvar en likvärdig biblioteksverksamhet inom länet.

Regionbibliotekets position mellan nationell och kommunal nivå ger förutsättningar för samordning,

kunskapsdelning, kontakter och verksamhetsutveckling. Den nationella nivån kan ge den regionala nivån uppdrag som syftar till att skapa en likvärdighet nationellt. Ett exempel på detta är *Digitalt först med användaren i fokus*. Regionbiblioteket utgör också en länk mellan forskning och praktik, genom att initiera forskningsprojekt om till exempel professionen, vilket ger nya perspektiv, fördjupning och metoder.

Regionbiblioteket samarbetar bland annat med Kungliga biblioteket, Statens kulturråd, Myndigheten för tillgängliga medier, vårdutvecklare, högskolor och universitet samt olika regionala verksamheter. Regionbiblioteket samarbetar även med landets övriga regionbibliotek, bland annat genom Föreningen för regional biblioteksverksamhet. Samverkan med övriga länskulturfunktioner inom Region Stockholm sker exempelvis i kontakter med kommunerna och i gemensamma utvecklingsprojekt.

¹ Nedan kallat regionbiblioteket.

² Bibliotek nedan refererar till folkbibliotek, om det inte uttryckligen står annat.

Prioriterade målgrupper

Enligt bibliotekslagen ska biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, samt åt de nationella minoriteterna och personer som har annat moders-

mål än svenska. Folkbiblioteken ska även ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga. Regionbiblioteket ska i sina insatser beakta de prioriterade målgrupperna och stödja bibliotekens arbete med dessa.

Fokusområden under planperioden

Regionbiblioteket har formulerat tre områden som ska prioriteras under planperioden: läsande och bildning, lärande organisationer samt förstärkt infrastruktur. De tre områdena kan delvis överlappa varandra.

Läsande och bildning

Främjande av läsning och bildning är två av bibliotekens kärnuppdrag. Biblioteken öppnar vägar till litteraturen, tar bort hinder för läsning och stärker läsaridentiteten. Läsning och litteratur kan vara verktyg för välbefinnande och kreativt skapande men är också en självklar väg till kunskapsinhämtning och bildning. Litteraturen har också ett konstnärligt värde som biblioteken förmedlar. Genom sina samlingar och genom programverksamhet, kreativa verkstäder samt uppsökande verksamhet är biblioteken viktiga möjliggörare av bildning. Skrivande, berättande och eget skapande ger var och en en möjlighet att göra sin röst hörd, vilket stärker yttrandefriheten och demokratin. Detta ingår ofta i bibliotekens verksamhet och regionbiblioteket ska fortsätta stödja biblioteken i dessa frågor.

Skilda behov hos bibliotekens olika målgrupper och snabba förändringar i samhället gör att biblioteken behöver förnya sina kunskaper löpande och utveckla metoder för att svara mot dessa. Deltagarkultur, digitaliseringen och det ökande antalet använda språk är exempel på sådant som ändrar förutsättningarna för att arbeta med läsning och bildning. Regionbiblioteket stärker biblioteken i detta arbete genom bland annat kollegiala nätverk, fortbildning, spetskompetens, omvärldsbevakning och utvecklingsprojekt.

Under planperioden ska regionbiblioteket:

- Utforma en plan för läs- och skrivfrämjande insatser i samverkan med länets bibliotek
- Genomföra kompetensutvecklingsinsatser som stärker bibliotekens kärnverksamheter, i enlighet med framtagna kompetensutvecklingsplaner
- Vid behov ta fram fördjupade kunskapsunderlag och genomföra pilotstudier i samverkan med högskola och bibliotek
- Genomföra kompetensutvecklingsinsatser inom ramen för det nationella projektet *Digitalt först med användaren i fokus*
- Stärka sin roll som nod för lärande och digital kompetens gentemot länets bibliotek
- Stödja bibliotekens arbete med läs- och skrivfrämjande insatser för barn och unga
- Medverka till framtagandet av Region Stockholms folkbildningsstrategi som föreslås färdigställas år 2021
- Fungera som stöd för kommunerna inom nationella insatser såsom *Stärkta bibliotek*

Lärande organisationer

I takt med pågående digitalisering och andra samhällsförändringar ökar kraven på biblioteken att identifiera och tillgodogöra sig nya kompetenser, för att sedan omsätta dem i sin verksamhet. Denna kompetensutveckling omfattar såväl biblioteksledningen som medarbetarna och behöver bedrivas fortlöpande.

Med kunskap om regionens förutsättningar som bas ska regionbiblioteket stödja bibliotekens kompetensutveckling och processer för lärande. Detta innefattar upprätthållandet av strukturer och resurser för fördjupning inom aktuella och efterfrågade sakområden samt gemensamma utvecklingsprojekt. Biblioteken har behov av kunskapsinhämtning från områden utanför den egna sektorn och där är regionbibliotekets roll att bistå med en samlad omvärldsbevakning. Regionbibliotekets insatser syftar också till ett ökat lärande och nya arbetssätt i organisationerna för att förstärka bibliotekens förmåga att möta förändringar och utvecklas långsiktigt. Det kan till exempel handla om bibliotekspersonalens arbetsmiljö utifrån samhälleliga förändringar och utmaningar, utveckling av nya tjänster inom biblioteken och bibliotekens funktion i samhällsplaneringen. Den kompetensutveckling som regionbiblioteket bedriver sker i samverkan med biblioteken och ska komplettera kommunernas egen kompetensutveckling.

Under planperioden ska regionbiblioteket:

- Utforma och följa upp årliga kompetensutvecklingsplaner för regionbibliotekets kompetensutvecklingsinsatser i samverkan med biblioteken
- Utveckla och underhålla strukturer för nätverk för kollegialt utbyte
- Utveckla formerna för regionbibliotekets omvärldsbevakning och kunskapspridning till biblioteken
- Genomföra och stödja insatser som syftar till att utveckla biblioteken som lärande organisationer, till exempel genom stöd till utvalda utvecklingsprojekt på biblioteken
- Sammanställa och sprida kunskapsunderlag om biblioteksverksamheterna i länet, till exempel planer, statistik och policyer

Förstärkt infrastruktur

Länets bibliotek har gemensamma behov av effektivare hantering av verksamhetssystem och stödprocesser kopplade till framförallt medier och digitala tjänster. Biblioteken behöver också förbättra tillgängligheten för användarna och öka tillgången till medier och information i olika format. Tillsammans har biblioteken en bredd i kunskap och erfarenhet som bättre behöver komma till användning och på ett mer strukturerat sätt delas mellan kommunerna.

Regionbiblioteket ska inta en mer aktiv roll som samordnare inom detta område för att stärka bibliotekens verksamhet, höja kvaliteten i tjänsterna till länets invånare och bidra till ökad effektivisering för biblioteken och kommunerna. Det kan till exempel handla om att strukturera delning av spetskompetenser gällande upphandling och katalogisering, samarbete kring statistikuppföljning eller en gemensam digital infrastruktur. För invånarna i länet ska detta till exempel leda till ett bredare utbud och högre tillgänglighet genom gemensamma tjänster och gemensamma lånelösningar.

De regionala insatserna inom detta område ska utformas med hänsyn till de nationella projekt och tjänster som är tillgängliga eller kända under planperioden. Den nationella biblioteksstrategins föreslagna reformer rörande nationellt digitalt bibliotek kan i hög grad påverka prioriteringarna inom området men kommer inte fullt ut att ersätta behovet av insatser på regional och kommunal nivå.

Under planperioden ska regionbiblioteket:

- Leda en arbetsgrupp med bibliotekschefer som prioriterar insatser för gemensamma medieflöden, verksamhetssystem eller webbplattformer
- Ta fram fördjupande underlag gällande prioriterade insatser för samverkan
- Samordna och stödja genomförandet av prioriterade insatser för samverkan
- Stödja struktur för delning av resurser och kompetens inom till exempel upphandling och inköp
- Förnya regionbibliotekets kommunikationsstrategi

Genomförande och uppföljning

För genomförande och uppföljning av planen kommer regionbiblioteket att tillsätta arbets- och referensgrupper inom olika områden för chefer och medarbetare. Insatser och arbetsmetoder konkretiseras i regionbibliotekets verksamhetsplaner. Den regionala biblioteksplanen följs upp årligen och kan revideras under planperioden. Inför kommande period tas en ny plan fram.

Referenser och material

Förvaltningscheferna för kultur och fritid har bjudits in att kommentera utkast till planen. Bibliotekscheferna, eller motsvarande, i länets samtliga kommuner har deltagit i dialoger under framtagandet av planen. I arbetet har även följande material använts (ett urval):

- ▶ Bibliotekslagen (SFS 2013:801)
- ▶ Demokratins skattkammare: Förslag till en nationell biblioteksstrategi
- ▶ Förlängning av giltighetstid för Biblioteksplan för Regionbibliotek Stockholm KN 2018/1257
- ▶ Kommunala biblioteksplaner i Stockholms län
- ▶ Kulturstrategi för Stockholmsregionen
- ▶ Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen 2050
- ▶ Regionala biblioteksplaner för andra regioner än Stockholm
- ▶ Sveriges kulturpolitiska mål
- ▶ Tillsammans för digital omställning – Behov av samverkan inom digitalisering hos folkbiblioteken i stockholmsregionen

